

”Törkyä enemmän kuin monella muulla”

Keräilyharrastus on julkisuustyön näennäisesti jopa äärimmäinen vastakohta. Se yksityistää ja eristää. Sille on ”ratkaisevaa”, kuten keräilyn teoreetikko ja keräilijä itsekin, Walter Benjamin, totesi, ”että esine irrotetaan kaikista alkuperäisistä tehtävistään”, ennen muuta ”hyödyllisyydestä”. Jokainen uusi löytö luonnosta, kulttuurista tai markkinoilta kiikutetaan osaksi kokoelmaa, yksityiskotiin, sillä keräily on sidoksissa kohteen omistamiseen. ”Yksityisomaisuus on tehnyt meistä niin tyhmiä ja toimettomia, että esine on meidän vain jos *omistamme* sen”, Karl Marx päätteli. Nämäkin sanat Benjamin visusti taltioi merkittävien sitaattien kokoelmaansa.

Kokoelman taikapiiiriin saatettu ei kuitenkaan täysin katoa maailmasta kuin mustaan aukkoon. Toiveita herättävästi Benjamin lisäsi, tosin sulkumerkkeihin: ”(Olisi mielenkiintoista tutkia kirjojen keräilyjä ainoana, joka ei ole irrottanut aarteitaan täydellisesti hyödyllisyydestä.)”

Tai julkisuustyöstä. Tutkitaanpa asiaa.

Esa Laitinen, urheilukirjojen kerääjä ja tilastomies Vaajakoskelta, Jyväskylän kupeelta, on tällainen keräilijä, harrastuksensa julkiseenkin hyötyyn suuntautunut aarteidensa kierrättäjä. Hänen nimensä on vilahtanut pienellä prantattynä monien kokoomateosten, viimeksi *Urheilu 2000* -sarjan avustajaluettelossa. Onpa mies itsekin sinnitellyt kokoon parikymmentä omakustanteena ilmestynyttä tieto- ja tilastokirjaa vuosisadan alun ja 1930-luvun yleisurheilusta.

”Ehkäpä keräilijöiden salatuin motiivi”, Benjamin kirjoitti 1930-luvulla, ”voitaisiin määritellä seuraavasti: se on käymistä taisteluun hajaannusta vastaan.” Tätä hajaannusta nykyinen postmoderni aika tarjoaa lisääntyvässä määrin ja ehkä juuri tämä

selittää keräilytutkimuksen viimeaikaisen nousun samoin kuin keräilyn itsensä laajenemisen ja demokratisoitumisen. Siinä heijastuu nykyihmisen muuttunut suhde esinemaailmaan. Perinteiden murtuessa ja "modernin projektin" rautessa yksilöllistynyt yksilö voi keräilyn kautta löytää uusia kiinnittymisen kohteita ja objektisuhteita, joissa kuin vaistonvaraisena historiallisena vasta- liikkeenä tai kostona virkooa eloon uudelleenpyhittämisen ja uus-auratisoitumisen kaltaisia esimoderneja piirteitä.

Laitisen vuonna 1985 ilmestynyttä koostetta, *10 000 m. Tulokset ja tilastot*, on tekijältä tilattu yli 30 maahan. Kaikessa rationaalisuudessaan ja matemaattisessa selkeydessään teos on omalle heimolleen varmaan samalla myös syvästi totemistinen esine - kulttikirja.

Voi myös päätellä, että tilastomiehet pitävät kansainvälisesti tiivistä yhteyttä.

Kestävyysjuoksu on Laitisen omin laji, tosin jo entinen. Hän oli "Lätsä-Pekka" Päivärinnan kämppekaverina maastajuoksun MM-kisoissa Belgian Waregemissa vuonna 1973. Päivärintahan tuon ensimmäiseksi viralliseksi arvokilpailuksi noteeratun juoksun voitti parilla metrillä ennen piskuista Mariano Haroa. Laitinen oli itse 104. Nyt tavatessamme Laitinen oli juuri juossut kymmenen kilometrin lenkin. - Rupsuttelin. Se on kuntoilua ollu enää viimeset vuodet, mies kertoo.

Urheilukirjallisuutta Laitiselle on kertynyt olohuoneen käytävä ja pari kammaria, lisäksi muutamat komeron hyllyt pullolleen.

- Paljonko löytyy alan kerääjiä Suomesta, kysyn. - Riippuu vähän siitä, mihin raja asetetaan. Kaikenkattavaa, järjestelmällistä keräilyä harrastaa ehkä kymmenkunta henkilöä, lisäksi moni kerää jääkiekkoa, painia, yleisurheilua tai jotakin muuta erikois-alaa. Edesmennyt Helge Nygren, urheiluhistorioitsija, ehti kerätä pisimpään, hän oli porukan nestori.

Laitinen kiertelee Suomen antikvariaatteja vuosittain, vaikka viime aikoina ei ole enää mitään ihmeellistä löytynytkään. Helsingissä ovat parhaat valikoimat, kuten Kimmo Välkesalmella, Ervastilla ja Hagelstamilla, tosin jälkimmäisellä melkoisissa hinnoissa. Urheilulehtiä ei antikvariaateista juuri saa, koska niitä ei oteta siellä vastaan irtonumeroina.

Laitisen ura urkeni omasta innostuksesta ilman esikuvia. - Se alkoi hupaisasti 1970-luvun lopulla tää homma, kun kiertelin Helsingin divareita, ja kun ei ollu pahemmin rahaa, niin minä

Esa Sironen

"Törkyä enemmän
kuin monella
muulla"

vaan kattelin niitä hyllyjä, että mitä kirjoja siellä on, tein sitten luettelon ja laitoin lehteen ilmoituksen että kirjoja myytävänä. En minä niitä kirjoja ollu edes ostanu vielä, vaan lisäksi niihin divarointeihin pikkusen ja sitten kävin ostamassa ne kappaleet, mitkä multa joku tilas.

Myyntiluettelo Laitinen pitää yllä vieläkin ja lähettelee muille kerääjille. – Kerran sattui järkyttävä tapaus, kun yhdestä antikvariaatista löysin hirveesti, hyvä ettei satoja sellaisia kirjoja, jotka olin itse myynyt. Kaveri oli yllättäen kuollut. Minä ostin ne sitten takaisin siitä antikvariaatista – toiseen kertaan.

Urheilukirjoja löytyy Laitisen kokoelmasta 75–80 hyllymetriä eli likimain 3000 kappaletta. Aihetta käsittelevistä romaaneista (noin 80) ja runokirjoista (vajaa kymmenen kappaletta) hän on juuri luopunut, mutta kaskukirjoja on vielä jäljellä kymmenkunta. Ivar Wilskmanin perustaman *Suomen Urheilulehden* sidottuja vuosikertoja on yli yhdeksänkymmentä eli melkein kaikki perustamisvuodesta 1898 alkaen. Lehtihän täyttää juuri tasavuotia.

– *Urheilun Kuva-aitta* tuli mulle vuodesta 1956 lähtien tilattuna, Laitinen muistelee. – Helge Nygren oli siinä silloin toimittajana. Sen parempaa urheilulehteä ei Suomessa ole ilmestynyt. Numerot on minulla kaikki, siihen saakka kun se lehti nyt ilmestyi, vuoteen 1968.

Kirjoittajista Laitisen suosikki on Martti Jukola, jonka tekstin lennokkuuteen eivät muut ole yltäneet. Jukolan *Urheilun pikku jättiläinen* on viisine painoksineen yksi Suomen myydyimpiä kirjoja. – Antero Raevuori on myös hyvä kirjoittaja, samoin Matti Hannus, Laitinen arvioi hyllyjä silmäillessään. – On mulla täällä Jukolan kirjallisuustieteen väitöskirjakin, J. H. Erkkö on siinä aiheena.

– Yks parhaita kirjoja on omasta mielestäni Jussi Kirjavaisen kaksi- tai oikeastaan kolmiosainen *Suomalaisia suurhiihtäjiä*. Romanien puolella ykkösluokkaan kuuluu Klaus U. Suomelan *Stadionin ihme* 1930-luvulta. – Se on kuitenkin sanottava, että enhän minä näitä kirjoja ole ehtiny lukea lähimainkaan. Varsinkin siinä vaiheessa, kun tein näitä omia tilastokirjoja, en ehtiny kuuteen, seitsemään vuoteen lukea läpi yhtään kokonaista kirjaa, Laitinen tunnustaa.

Myös ”Tahko” Pihkalaa hyllystä löytyy kaikki mahdollinen kirjan muotoiseksi saatettu. Nygren tosin kerran lohkaisi, että hän ei Pihkalan tekeleitä laskisi edes urheilukirjoiksi, Laitinen muistelee. – Kaikkein arvokkaimpia kirjoja mulle on oikeastaan nää

Esa Sironen

”Törkyä enemmän
kuin monella
muulla”

Urheilukalenterit. Niitä on kertynyt koko sarja vuodesta 1913 vuoteen 1940, samoin jatko-osat 1946–1951. Ne kaikki on vaan kolmella, neljällä keräilijällä Suomessa.

Olisiko siinä karsintaraja lajin varsinaiseen mestaruussarjaan?

Koko suomalainen urheilun tietokirjallisuus on käytännössä esillä Laitisen hyllyillä, paitsi uusin, jota ei vielä divareista löydy. Onhan se melkoisen näyttävä kertymä alan tietoa niin katseella hivellä kuin herkin sormin hypistellä. ”Flanööri katsoja, keräilijä koskettaja”, Benjamin kiteytti kahden syvältä analysoimansa, rakastamansa ja itse edustamansa sosiaalityypin eron. Kirjojen keräilyssä ne kuitenkin yhdistyvät.

– Vuonna 1984 voitin Raimo Häyrisen, Ilmo Lounasheimon ja Pertti Lindegrenin vetämän *Olympiatietokilpailun* Yleisradiossa. *Suomen urheilutietäjä*-kilpailussa olen ollu mukana kolme kertaa. Mutta siellä pärjääminen vaatii jo melkein jokapäiväisen valmentautumisen. Se on mennyt kilpa- ja huippu-urheiluksi sekin.

– Vuoden 1969 Ateenan EM-kisoista aloin nauhoittaa radio-selostuksia, myöhemmin olen videoinut televisiosta kaikki suu-remmat kisat. Tuolla ne on nauhoilla tallessa niin Münchenit kuin Montrealit, Noposet ja Häyriset. – Kuka muuten on oma selostajasuosikkisi, kysyn, Raimo Häyrinenkö? – No ei varmasti Häyrinen, se on minusta se viho viimeinen! ”Höyry” puhuu puolet soopaa eikä pysyny asiassa, mutta niinhän se sanokin, että vaikka ajatus katkee, puhe ei saa katketa. Viherkenttä on hyvä, samoin Mertaranta ja kyllä Noponen silloin parhaimmillaan osasi tunnelman luoda.

Tunnettujen henkilöiden omastuksessa olleita kirjoja Laitisella on muutamia. Eric von Frenckelin hyllystä on kulkeutunut Tukholman vuoden 1912 olympiakisojen virallinen juhlakirja. Joltakin nimilehdeltä löytyy Tauno Palon nimikirjoitus.

Virallisten olympiakirjojen arvo on huikea ja markkinat kansainväliset. Niiden kerääjiä on varsinkin Saksassa pilvin pimein. – Kyllä tällekin kokoelmalle muutama satatuhatta tulee ostoarvo-na, joten ei tämä ihan halpa harrastus ole ollu, Laitinen laskeskelee. Komerosten ja vintin aarteisiin emme edes uskalla vilkaista, ne ovat vielä pitkälti järjestämättä. Sieltä löytyisi lehtiä yli 20 metriä korkea kasa, jos kaikki yhteen pinoon pantaisiin, isäntä kuvailee. Kaiken maailman kopioita on vielä muutama hyllymetri. – Onhan tätä kertynyt törkyä enemmän kuin monella muulla.

Esa Sironen

”Törkyä enemmän
kuin monella
muulla”